

ÖNYÉM A NAGYVILÁG

EGY HÓNAP KRÓNIKÁJA

Június hó.

Az elmúlt június hónap legkiemelkedőbb eseménye az új országgyűlés ünnepélyes megnyitása volt, június 14-én. Az országgyűlés mindkét házának tagjai az Országház kupolatermében gyülekeztek össze. Itt mondotta el vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó megnyitó beszédét. Ez a beszéd történelmi jelentőségű volt Magyarország nemzeti és alkotmányos történetében. A beszédben a kormányzó idézte Magyarország első nagy királyának szellemét és emlékezetét. Szent István esztendeje, az 1938. év, Isten különös kegyelméből országgyarapodás esztendeje lett. „Újra szentistváni feladatok munkanapjaira virradtunk“ — mondotta a kormányzó és beszédében részletesen szólt a szociális természetű feladatokról, a földreformról, az arányosabb közteherviselés megvalósításáról és az adóztatás rendszerének egyszerűsítéséről. Beszélt a kormányzó új honvédelmi feladataink elvégzésének szükségességéről. Különösen emlékezetesek voltak a következő szavai:

— A magyar nemzetnek, amely a függetlenségéért és önállóságáért egy ezredéven át vívott küzdelmeiben megedződött, elsősorban saját erejére támaszkodva kell betöltenie mindenkori békés hivatását a Dunamedencében a népek boldogsága és békéje érdekében.

Volt a kormányzó beszédének olyan szakasza is, amelynek visszhangja heteken át foglalkoztatta a világgözcivilelményt és a nemzetközi sajtót. A beszédnek ez a része a következőképen hangzott:

— Nincsen olyan probléma, amely békés úton többé-kevésbé megoldható ne volna. Össze kell ülni és minden olyan kérdést, amely magában rejti az összeütközés csíráját — jóakarattal, nyugodtan lehetne tárgyalni. Tárgyalás két érdekelt állam között azonban nehezen vezethet célhoz, mert elfogadtatni a közvéleménnyel talán még a legígazságosabb engedményt is legtöbbször majdnem leküzdhetetlen nehézségekbe ütköznék. A nagyhatalmaknak módjukban volna, hogy a közöttük fennálló vitás kérdések elintézése után a többi érdekelt államokat is meghallgatva, új és igazságos helyzetet teremtsenek s ezt — ha kell — az érdekeltekre reá is kényszerítsék.

— A tárgyalások ideje talán elérkezett, de a kezdeményező lépést megtenni nehéz. Ezért nézetem szerint a leghelyesebb megoldás az volna, ha a konkrét problémák megbeszélése céljából a nagyhatalmak összehívására a világ legmagasabb és legönzotelenebb erkölcsi fóruma: a pápa Öszentsége tenne javaslatot.

A kormányzó javaslatát mindenütt az egész világon a legnagyobb rokonszenvvel fogadták. Sajnos, különösen a hónap második felében, a nemzetközi helyzet tovább romlott. XII. Pius pápa közvetítő kezdeményezéséről

több ízben érkezett hír a Vatikán-vároستól, de a hónap utolsó napjaiban nem látszott olyanak a nemzetközi helyzet, hogy a kormányzó által javasolt nagy, „kerekasztal“-jellegű, vagyis a tárgyaló felek teljes egyenjogúsága alapján folytatandó megbeszéléseket a nagyhatalmak között a közeli jövőben várni lehessen.

*

A nemzetközi politikát több kisebb jelentőségű kérdés mellett júniusban főként három dolog foglalkoztatta: a Moszkvában folyó brit-orosz szövetségi tárgyalások; Japán tengeri blokádja a tiencini kikötő ellen és a vele kapcsolatban keletkezett brit-japán feszültség; végül a danzigi kérdés.

Strang brit megbízottnak a tárgyalásai Molotoffal, a szovjetkormány új külügyi népbiztosával egész júniusban tartottak, de a hónap végéig semmi kézzelfogható eredménnyel nem jártak. Sok szó esett a nemzetközi sajtóban az oroszoknak új nyugati szövetségesükkel, Nagybritanniával szemben támasztott követeléseikről, anélkül azonban, hogy bárki tisztában lett volna a követelések természetével. Legkézenfekvőbb az a feltevés, hogy a szovjetkormányt a balti államok sorsa és az érdeklí, hogy mi történik ezekkel az államokkal és mi lesz az állásfoglalásuk, ha német-lengyel háborús összetűzés esetén Oroszországnak is bele kell avatkoznia a háborúba.

A brit-szovjet szövetségi tárgyalásoknak egészen különös visszhangja volt mind Moszkvában, mind a brit közvéleményben. Angliában a sajtó általában igyekezett az események természetes következményének tüntetni fel a kormánynak azt az elhatározását, amellyel az úgynevezett „béke-front“ megszervezésénél szükségesnek látta Szovjetország bevonását a készülő új szövetségi rendszerbe. Felmerült az a gondolat is, hogy a brit külpolitika csak azért igyekszik megkötni a szövetséget Moszkvával, hogy ilyen módon lehetetlenné tegyen minden közeledési lehetőséget Németország és Szovjetország közt. Ez a feltevés túlságosan fantasztikusnak hangzik és nem is volt semmi való alapja. De a másik részen a Kreml urainak sem volt könnyű feladat, hogy saját közvéleményüket megbarátkoztassák az angolokkal való politikai szövetségkötés gondolatával, mert hiszen eddig a Brit Birodalmat állították be tömegeik előtt úgy, mint a leggyűlöletesebb polgári és tőkés, munkásokat és a gyarmatok bennszülött lakosságát kizsákmányoló hatalmat. — Még egy másik szempontból is mutatkozott nem kívánatos hatása annak, hogy a brit politika a szovjetnek a Németország ellen szervezendő szövetségi rendszerbe való bevonását határozta el. Német vezető körökben főként a brit kormánynak ez a lépése érlelte meg azt a meggyőződést, hogy Németország ellen most ugyanolyan bekerítési politika folyik, mint a világháborút megelőző időben. Angol részről hivatalos kormánynyilatkozatok határozottan tagadják, hogy a brit külpolitikának ilyen céljai volnának. Ezzel szemben valóság az, hogy a brit-német viszony hosszú évek óta nem volt olyan rossz, mint amilyenné mérgesedett június végére.

A távol Keleten június közepén komoly válság volt keletkezében. Tien-cinben kínai terroristák megöltek egy kínai vámhivatalnokot, aki a japánok szolgálatában állott. A gyilkosok a kikötő brit engedményes területére menekültek; kiadatásuk körül a japán és a helyi brit katonai hatóságok között éles viszály támadt. Ennek következtében a japánok blokádot rendeltek el a kikötő ellen. Közben a japánok brutálisan bántak brit állampolgárokkal, sőt újabb gyilkosságok is történtek. A hónap vége felé a helyzet nagyon komolyan kiéleződött, de Nagybritannia külpolitikájának irányítói, éppen az euró-

pai helyzet komolyságára való tekintettel, igyekeztek arra, hogy, akár engedmények árán is, elkerüljék a komoly összetűzés lehetőségét. Az egész tien-cini eset tanulsága az, hogy a fehér faj érdekei komoly veszedelemben forognak Kínában. Hacsak japán sárga imperializmusát végül is meg nem törí a kínaiak makacs, a legnagyobb áldozatokra is kész ellenállása a japán hódítással szemben. De még inkább, ha Japánnak az évek óta tartó harcokban kiemerült erői képtelenek lennének esetlegesen újabb orosz-japán háború terhét vállalni.

A danzigi helyzet kiéleződése a hónap utolsó napjaiban újabb veszélyes fordulatot hozott a háború utáni külpolitikának ebben az egyik legtöbb háborús veszélyt rejtő kérdésében. A danzigi kérdés veszélyes pontja nem a csaknem teljesen német lakosságú kikötővárosnak, illetve szabadállamnak a németek által tervezett birtokbavétele. Lengyelország attól tart, hogy a német hatalmi politika Danzig birtokbavételét csak katonai előnyök elérésére akarja használni. A lengyelek attól félnek, hogy Danzig birtokba vételét nyomban követi az ú. n. „Folyosó“-nak, a Kelet-Poroszországot a birodalom testétől elválasztó területsávnak visszahódítása; ez pedig egyet jelent Lengyelországnak a tengertől való teljes elzárásával. Közvetlen német-lengyel tárgyalások bizonyosan tisztázhatnák, hogy van-e komoly alapja a lengyel aggodalmaknak; sajnos, a hónap végén a viszony a két nemzet között sokkal jobban kiéleződött, mint semhogy ilyen tárgyalások megindulását várni lehetne.

*

A világpolitika izgalmai közben jóleső pihenést jelentettek azok a híradások, amelyek a repülőgépnek, mint a legújabb közlekedési eszköznek újabb és alighanem legfontosabb hódításáról szoltak. Nagy amerikai vízi-repülőgépek, az ú. n. „Clipper“-ek — így nevezték, még jó száz esztendővel is, a kelet fűszereit és elsősorban a teát a nyugati kikötőkbe szállító, gyors vitorláshajókat — júniusban tették meg első rendszeres járataikat az amerikai és európai partok között. Az első járatok még csak postát szállítottak, de június utolsó napjaiban megindult az utasforgalom is.

Az Atlanti-óceánnak a repülés számára való meghódítása a légi közlekedés megszervezésének legnehezebb feladata volt. Az Atlanti-óceánon először két brit repülő, John Alcock kapitány és Arthur Whitten Brown hadnagy szállt át, nyugat-keleti irányban New Foundlandból az ír partokra, húsz évvel ezelőtt, 1919 június 14—15-én. A két brit repülő egy kimustrált kétfedelű bombavető gépet szerelt fel külön benzintartályokkal. Erős hátszélben repültek és a háromezer kilométer hosszú tengeri utat az akkori viszonyok közt feltűnően gyorsan, 15 óra és 57 perc alatt tették meg. A két brit repülő aránylag könnyen elért sikerük után azt remélte, hogy legkésőbb öt év múlva megindul az Óceán felett a rendszeres légi közlekedés. De az Atlanti-óceánt csak nyolc évvel később, 1927-ben, repülte újból keresztül Lindbergh és nem öt, hanem húsz évre volt szükség az óceáni légi közlekedés megindítására.

Máthé Elek